

Samenvatting

Aanleiding

De Onderwijsraad heeft ResearchNed verzocht een onderzoek te doen naar de behoeften van potentiële deelnemers aan postsecundair onderwijs en de mate waarin het bestaande aanbod daar op inspeelt. De Onderwijsraad wilde daarbij in elk geval onderscheid maken tussen de reguliere instroom in hoger onderwijs, de groep op mbo4 niveau die zich later wil opscholen naar ho-niveau en hoger opgeleiden die zich verder willen scholen.

Vraagstelling

Aan dit onderzoek lagen de volgende vragen ten grondslag.

1. Zijn er daadwerkelijke verschillen tussen de 'traditionele instroom' in het hoger onderwijs en een aantal (hieronder nader omschreven) bijzondere doelgroepen?
2. Welke factoren in de huidige situatie werken bevorderend voor een studie in het postsecundair onderwijs?
3. Welke factoren in de huidige situatie werken belemmerend voor een studie in het postsecundair onderwijs?
4. Wat is het oordeel van de doelgroepen over concrete alternatieven voor de huidige situatie?

Opzet

Uiteindelijk zijn in dit project de onderzoeksgroepen uitgebreid en aangescherpt tot de volgende vijf:

1. Reguliere instroom: studerende jonger dan 30 jaar, die een ho-opleiding zijn gestart aansluitend op een mbo- of vo-opleiding, en met recht op studiefinanciering.
2. Studerende van 30 jaar en ouder, ongeacht hun vooropleiding.
3. Studerende zonder recht op studiefinanciering.
4. Studerende met een afgeronde mbo-opleiding, die niet direct aansluitend na mbo in het hoger onderwijs gestart zijn.
5. Studerende met een afgeronde ho-opleiding, die niet direct aansluitend opnieuw in het hoger onderwijs gestart zijn.

Opzet van het onderzoek is om na te gaan in hoeverre de bijzondere aandachtsgroepen 2 tot en met 5 verschillen van de referentiegroep 1 voor wat betreft hun kenmerken en scholingsbehoeften. Verschillen zijn in kaart gebracht via twee wegen:

- Secundaire analyses op de data van de Studentenmonitor Hoger Onderwijs 2006 en 2007
- Een enquête onder de doelgroepen met behulp van HetStudentenpanel.nl

De vier in dit onderzoek onderscheiden doelgroepen – dertig-plus, geen studiefinanciering, indirect uit mbo en indirect hoger opgeleid – blijken veel gemeen te hebben voor wat betreft hun achtergronden, situatie en voorkeuren. Vaak worden zij daarom in dit rapport en in deze samenvatting eenvoudig aangeduid als 'de doelgroepen' of 'de aandachtsgroepen'.

Resultaten

Het onderzoek heeft de volgende resultaten opgeleverd.

Verschillen tussen 'traditionele instroom' en bijzondere groepen

Op basis van de secundaire analyses op de data van de Studentenmonitor 2006 en 2007 is de conclusie gerechtvaardigd dat studerende in de vier bijzondere aandachtsgroepen vaker werken naast hun

studie, vaker in deeltijd studeren, (dus) minder tijd besteden aan hun studie en meer aan werk. Zij vinden werk vaker hun voornaamste bezigheid en niet hun studie. Tegelijkertijd is een groot deel van hen beter gemotiveerd voor de opleiding. De bijzondere doelgroepen vertonen meer inzet en geven zichzelf meer kans de opleiding met succes af te ronden. Uitzondering hierop zijn de mbo'ers jonger dan dertig, die zichzelf wat minder kans op succes geven. Deze laatste groep bestaat uit relatief veel mannen en allochtonen. Bij de categorie ho-gediplomeerden boven de vijftig jaar vinden we juist veel vrouwen en relatief weinig allochtonen.

In bijna alle aandachtsgroepen hebben de studerende een lagere sociaal-economische achtergrond en behoren zij vaker tot de eerste generatie in de familie die deelneemt aan hoger onderwijs.

De aandachtsgroepen zijn relatief vaak te vinden in de sectoren Recht, Gedrag & maatschappij, Taal & cultuur en Onderwijs. Uitzondering zijn ook hier de mbo'ers onder de dertig die niet afwijken van de reguliere instroom voor wat betreft hun sectorkeuze.

Factoren die bevorderend werken

Veruit de belangrijkste stimulans om een hoger-onderwijsopleiding te gaan volgen is voor de aandachtsgroepen de interesse in het vakgebied en de eigen ambitie. Voor de aandachtsgroepen komt meer kans op een andere baan op de tweede plaats, terwijl dit voor de reguliere instroom veel minder van belang is. Ook de kans op promotie is voor de aandachtsgroepen van groter belang dan voor de hoofdstroom. Andere belangrijke stimulerende aspecten zijn betere vooruitzichten op een hoger inkomen en de status die een opleiding in het hoger onderwijs met zich meebrengt. Tenslotte noemen de doelgroepen uit eigen beweging ook zeer vaak de steun en adviezen van partners, familie en vrienden.

Factoren die belemmerend werken

De grootste belemmering voor het volgen van een hoger-onderwijsopleiding is de tijdsinvestering die ermee gemoeid is. Studenten houden minder vrije tijd over, minder tijd voor betaald werk, minder tijd voor zorgtaken en minder tijd voor hun partner. Kortom, het combineren van de studie met andere taken en werkzaamheden is veruit de grootste drempel. Voor de aandachtsgroepen is de tijdsinvestering ook veel vaker een probleem dan voor de reguliere instroom.

Andere problemen die de doelgroepen uit eigen beweging noemen zijn met name financiële drempels, studievaardigheden (met name studie plannen en omgaan met tijdsdruk) en het wennen aan een ander type onderwijs.

Oordelen over alternatieven

Veel bijval is er voor een aantal mogelijke verbeteringen die aan de respondenten ter beoordeling werden voorgelegd. De meest gewaardeerde alternatieven zijn de mogelijkheid om zelf leerarrangementen te kunnen samenstellen die qua duur, intensiteit en werkvormen precies op de behoefte aansluiten, het aanbod van verkorte, compacte opleidingen, gecocht kunnen worden door gekwalificeerde collega's op de werkplek, het meer kunnen oefenen van elementen uit de opleiding in de werkomgeving, het na afstuderen kunnen afsluiten van een soort opleidings-'onderhoudscontracten' voor na- of bijscholing en het laten toetsen van competenties in de eigen werksituatie.

Op de uitnodiging om zelf voorstellen te doen voor verbetering van de toegankelijkheid van het hoger onderwijs, reageren respondenten vooral met voorstellen van financiële aard. Enerzijds gaat het vaak om het inperken van de kosten van de opleiding, anderzijds worden veel voorstellen gedaan om bijzondere doelgroepen van een andere, betere of extra financiering te voorzien. Ook verbetering van de voorlichting voor de doelgroepen wordt vaak gezien als mogelijkheid om de gang naar het hoger onderwijs te vergemakkelijken.

De betekenis van deze resultaten

Een relativerende opmerking over de betekenis van deze resultaten is hier op zijn plaats. Om praktische redenen is het onderzoek uitgevoerd onder personen die onder de huidige omstandigheden al gebruikmaken van de nu bestaande arrangementen voor hoger onderwijs. Het gaat in dit onderzoek om de kenmerken, voorkeuren en zienswijzen van deze groepen. Daarmee is niets gezegd over bereidheid tot ho-deelname onder dat deel van de populatie dat nu niet deelneemt en de condities waaronder juist deze groepen zich uitgenodigd zouden voelen tot deelname en welke factoren voor hen bevorderend of juist belemmerend werken.